

ÇOK YÖNLÜ BİR ÖĞRENME ARACI OLARAK EĞİTİCİ AHŞAP OYUNCAKLARIN OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ KİŞİLİK GELİŞİMİNE KATKISI

CONTRIBUTION OF WOODEN TOYS TO THE PERSONALITY DEVELOPMENT OF PRESCHOOL CHILDREN AS A VERSATILE LEARNING TOOL

İlker USTA

Prof. Dr.,

*Hacettepe Üniversitesi, Ağaçşileri
Endüstri Mühendisliği*

iusta@hacettepe.edu.tr

ORCID ID:

0000-0002-0470-5839

Geliş Tarihi/Received:

25/06/2020

Kabul Tarihi/Accepted:

03/11/2020

e-Yayım/e-Printed:

25/12/2020

Kaynakça Bilgisi: Usta, İ. (2020). Çok yönlü bir öğrenme aracı olarak eğitici ahşap oyuncakların okul öncesi dönem çocuklarının kişilik gelişimine katkısı. *İnformel Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 199-210.

Citation Information: Usta, İ. (2020). Contribution of wooden toys to the personality development of preschool children as a versatile learning tool. *Journal of Research in Informal Environments*, 5(2), 199-210.

ÖZ

Oyun eşliğinde gerçekleşen öğrenme ve keşfetme dönemi olan 0-6 yaş (0-72 ay) arasını kapsayan okul öncesi dönem, (kendini algılama veya kendi farkındalığına varma olgusunun özünü teşkil eden) benlik oluşumu ile bilişsel gelişimin büyük ölçüde tamamlandığı psikoseksüel gelişim açısından oldukça kritik bir süreçtir ve çocuk gelişiminde doğru uyarıcılarla ve/veya yönlendiricilerle deneyimleyerek öğrenme bakımından çok önemlidir. Buna göre, okul öncesi dönem göz önüne alındığında, doğal bir malzeme olan ahşaptan yapılmış eğitici ahşap oyuncaklar, gelişim alanları eşliğinde gerçekleşen gelişim dönemleri itibarıyla, çocukları olumlu yönde etkileyen uyarıcılardan ve/veya yönlendiricilerden birisidir. Zira, lifli ve gözenekli yapısıyla doğal ve organik bir malzeme olan ahşaptan imal edilen eğitici ahşap oyuncaklar, çok yönlü ve işlevsel özellikleriyle, motor beceriler ile bilişsel ve sosyal-duygusal yetkinliklere ulaşmaya dayalı çocuk gelişiminde çocukların hem bedensel hem zihinsel hem de kişilik gelişimine önemli katkılarda bulunur. Bu çerçevede, eğitici ahşap oyuncaklar, çok yönlülüğü ve işlevselliği ile kişilik gelişimine olan katkısı itibarıyla, bu çalışmada tanıtılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk gelişimi; okul öncesi dönem; eğitici ahşap oyuncaklar; kişilik gelişimi

ABSTRACT

Preschool period covering the period between 0-6 years (0-72 months), which is the learning and discovery period accompanied by play, is a very critical process in terms of psychosexual development, in which self-formation (that constitutes the core of self-perception or self-awareness) and cognitive development are largely completed, and it is very important for learning by experiencing with correct stimulants and/or guides in child development. Accordingly, considering preschool period, educational wooden toys made of wood, which is a natural material, are stimulants and/or guides that positively affect children in accordance with the developmental periods accompanied by development areas. Because, educational wooden toys made of wood, which is a natural and organic material with its fibrous and porous structure, with its versatile and functional features make important contributions to both physical and mental and personality development of children based on reaching motor skills and cognitive and social-emotional competencies. In this context, educational wooden toys are introduced in this study due to their versatility and functionality and their contribution to personality development.

Keywords: Child development; preschool period; educational wooden toys; personality development

GİRİŞ

Kişilik, her birey için, bedensel ve zihinsel bakımdan kendine özgü belli özellikleriyle erginleşmeye yönelik olağan evrilme sürecini ihtiva eden çocukluk evresinde şekillenen bir öz içselleştirmesidir ve yaşamın ilk yıllarında öğrenmelerle gelişen temel bir gösterge olarak, okul öncesi dönem önde gelmek üzere, çocuk gelişiminde öne çıkan önemli konulardan biridir. Usta (2019) tarafından bahsedildiği gibi, büyüme ve olgunlaşma evreleriyle yaşam boyu devam eden bir süreç olan gelişim, bireyin bedenen ve zihnen değişimini ifade ederken, çocuk gelişimi, (psikomotor gelişim, bilişsel gelişim, dil gelişimi, sosyal ve duygusal gelişim ile özbakım becerisi odağında ortaya çıkan) gelişim alanları dahilinde, [Oral dönem (0-2 yaş), Anal dönem (2-3 yaş), Fallik dönem (3-5 yaş), Latent dönem (5-12 yaş) ve Genital dönem (12-18 yaş) şeklinde tanımlanan] gelişim dönemleri uyarınca, doğumdan itibaren başlayarak onsekiz yaşına kadar olan bir süreçte gerçekleşir. Bu noktada, genel geçer bir kabul olarak, oyuncaklar eşliğinde gerçekleşen öğrenme ve keşfetme sürecini içeren 0-6 yaş (0-72 ay) arası kapsayan okul öncesi dönem, gelişim alanları dahilinde gerçekleşen Oral dönem (0-2 yaş: 0-24 ay), Anal dönem (2-3 yaş: 24-36 ay), Fallik dönem (3-5 yaş: 36-60 ay) ve Latent dönemin ilk yılı (5-6 yaş: 60-72 ay) itibariyle hem çocuğun bireysel farkındalığa ulaşması bağlamında kendini tanıması ve kişiliğini bulması hem de çocukta beceri ve yetkinliğe dayalı başarı sağlama ve özgüven oluşturma olgularını pekiştirmesi bakımından çok önemlidir.

Çocukluk ve kişilik gelişimi, oyun ve oyuncak ile bütünleşen okul öncesi dönem önceliğinde, erken çocukluk eğitimi açısından öne çıkan gelişim dönemleri ve gelişim alanları zemininde, birbirleriyle ayrılmaz bir bütünlük içinde değerlendirilir (Ames Bates ve diğerleri, 1980; Bilir, 1979, Brown ve Kane, 1988; Fazlıoğlu, 2012; Gardner, 1993; McCandless, 1967; Oğuzkan ve Avcı, 2000; Oktay, 2004; Senemoğlu, 1994; Yavuzer, 2005; Young ve Mundial, 1996). Buna göre, Usta (2020a)'nın açıkladığı gibi, özellikleri ve göstergeleri ile çocukluğa yön veren gelişim alanları ile gelişim dönemleri bağlamında öne çıkan okul öncesi dönemin, çocuğun yaşamı/hayatı tanıması ve anlamlandırması, benlik (kendilik) algısına ulaşarak kendi kişiliğinin farkına varması, çevre bilinci ve doğa sevgisi dahil olmak üzere evrensel değerleri içeren toplumsal davranış kalıplarını anlaması ve yorumlandırması, sonuca odaklanmış çok boyutlu deneyimci bakış açısıyla inisiyatif alma davranışsallığını göstermek suretiyle sorumluluk alma ve işbirliği yapma becerilerini kazanması itibariyle çocuk gelişiminde ayrı bir yeri ve önemi vardır. Böyle bakıldığında, oyuncaklar; hayal gücü ve yaratıcı düşünce mihmandarlığında, gelişim dönemleri boyunca kişiliğin gelişmesine büyük katkı sağlayan araçlardır. Bu değerlendirmeler kapsamında şurası açıktır ki, 0-6 yaş (0-72 ay) arası

kapsayan okul öncesi dönem mahiyetinde, çocuğun yaşına göre çok çeşitli ve çok sayıda oyuncak vardır; eğitici ahşap oyuncaklar bunlardan biridir.

Eğitici Ahşap Oyuncaklar

Oyuncak, hayal gücü eşliğinde farazi bir yaklaşımla kurgulanan bir oyunun pekiştirilmesinde, esasen büyük bir merakla yaşamı anlamlandırmaya ve kendini tanımaya çalışan bir çocuk için, gözlenebilir veya sınanabilir içeriğiyle doğrudan veya dolaylı yoldan gerçekleşen keşfetme ve öğrenme sayesinde, yaşama anlam yükleme ve kendine özgü bireysel özellikleri farketme bakımından, yapıcı ve yol gösterici bir araç olarak çok önemlidir. Bu perspektifte, oyuncağın, çocuğun neden-sonuç ilişkilendirmesi yaparak hem yaşamla bağ kurması hem de kendi kişiliği ile güçlü ve zayıf yönleri itibarıyla öz farkındalığa erişmesi açısından önemi ortadadır. Böyle bakıldığında, oyuncaklar öğretici ve eğitici boyutlarıyla, okul öncesi dönem odağında, çocuk gelişiminde bütünleyici bir rol üstlenmektedir. Bu çerçevede, eğitici ahşap oyuncaklar, eğitsel yönden çeşitli kurgulamalarla öne çıkan oyuncak tiplerinden biridir.

“Eğitici Ahşap Oyuncaklar” seçmeli dersi kapsamında Prof. Dr. İlker Usta tarafından 2016 yılında “Okul Öncesi Çocukluk Algısında Genç Yetişkinlerin Ahşap Oyuncak Seçimi” başlıklı çalışmayla 19 kategori ve 64 alt kategori ile kurgulandıktan sonra, 2018 yılında “Genç Yetişkinlerin Bakışıyla Okul Öncesi Çocuklar için Ahşap Oyuncaklar” başlıklı çalışmayla 23 kategori ve 72 alt kategori olarak düzenlenen ve devamında 2020 yılında “Çocukluk Deneyimi Yaşamış Genç Yetişkinlerin Okul Öncesi Dönem Bağlamında Yeğledikleri Ahşap Oyuncak Çeşitleri” başlıklı çalışmayla 26 kategori ve 89 alt kategori biçiminde güncellenerek geliştirilen ahşap oyuncak kategorizasyonu kapsamında takdim edilen eğitici ahşap oyuncaklar şu şekilde tanımlanabilir:

- Bloklar Kategorisi: *Şekil-Boyut Farklı Bloklar, Şekil-Boyut Aynı Bloklar, Lego (Geçmeli Ahşap Bloklar), Tegu (Mıknatıslı Ahşap Bloklar)*
- Bulyap Kategorisi: *Geometrik Şekilli Bulyap, İzli/Çentikli Bulyap, Nuh'un Gemisi*
- Çalgı Aleti Kategorisi: *Çıngırak, Şakşak, Ksilofon, Tef*
- Çivi Çakma Kategorisi: *Çubuklara Vurma, Küreleri Kanala Düşürme, Mühürle Damga Basma*
- Çöğünce Kategorisi: *Denge Tahtası, Terazî-Tartı Örnekleri*
- Dizme ve Geçirme Kategorisi: *İpe Boncuk Dizme, Telden Obje Geçirme, Burgulu ve Sarmal Geçirme, Çentikli Parçalarla Geçirme*
- Düzenekli Kategorisi: *Kurmalı Araçlar, Sesli Bulyaplar, Pedallı Üç Tekerlekli Bisiklet*

- Elbise Giydirme Kategorisi: -----
- Ev Kategorisi: *Üç Katlı (Çatılı ve Yanları Açık) Ev, İki Katlı (Çatılı ve Yanları Açık) Ev, Katsız-Çatısız (Üstten Bakışlı) Ev*
- Fırıldak Kategorisi: *Topaç, Yoyo, Saplı Fırıldak, İpli Fırıldak*
- Figürler Kategorisi: *Bebek Figürleri, Asker Figürleri, Hayvan Figürleri, İnsan Figürleri, Mesleki Figürler*
- Harf Öğretme Kategorisi: *Harfli Küpler, Oluklu Harf Tablası*
- İç İç Geçmeli Kategorisi: *Matruşka, Renkli Kutular*
- Kukla Kategorisi: *Pinokyo, Hayvan Figürlü Kukla, İnsan Figürlü Kukla, Robotik Kukla*
- Kule Yapma Kategorisi: *Küplerle Kule, Halkalarla Konik Kule, Jenga (Dikdörtgen Bloklarla Kule), Kertikli Bloklarla Prizmatik Kule, Geometrik Parçalarla Kule*
- Mekan Örnekleme Kategorisi: *İşyeri Örnekleme, Çiftlik Örnekleme, Sokak Örnekleme, Kasaba Örnekleme*
- Model Eşyalar Kategorisi: *Mutfak Seti, Bebek Arabası, Beşik, Cep Telefonu, Tamir Seti*
- Paytak Kategorisi: *Sapla İteklemeli Paytak, İple Çekmeli Paytak*
- Pedalsız Bisiklet Kategorisi: *Dört Tekerlekli Pedalsız Bisiklet, Üç Tekerlekli Pedalsız Bisiklet, İki Tekerlekli Pedalsız Bisiklet*
- Sallanan At Kategorisi: -----
- Sayı Öğretme Kategorisi: *Abaküs, Sayı Öğretici Düzenlemeler, Sayı-Miktar Bağdaştırıcılar, Matematik Kurgulu Yaklaşımlar, Sayı-Alfabe-Zaman Öğreticiler*
- Scooter (Tekerlekli Kızak) Kategorisi: *Dört Tekerlekli Scooter, Üç Tekerlekli Scooter, İki Tekerlekli Scooter*
- Tertipler Kategorisi: *Çarklı Devingen Tertipler, Kapaklı Kilitli Kutucuklar, Yivli Tutamaklı Manyetik Takipleyci*
- Vasıta Kategorisi: *Araba, Otobüs, Tren, Kamyon, Traktör, Helikopter, Uçak, Gemi*
- Yapboz Kategorisi: *Doğa/Çevre Figürlü Yapboz, Meyve-Sebze Temalı Yapboz, Geometrik Şekilli Yapboz, Haritalı Yapboz, Hayvan Figürlü Yapboz, İnsan Figürlü Yapboz, Vasıta Figürlü Yapboz, Tangram*
- Yeknesak Kategorisi: -----

Bu perspektifte, Usta (2020b)'ya göre, Ahşap Oyuncak Kategorizasyonu çerçevesinde farklı detaylandırmalarla ve kurgulamalarla takdim edilebilen envai çeşit oyuncak tasarımını bünyesinde barındıran Eğitici Ahşap Oyuncaklar, okul öncesi çocuk gelişimi kapsamında işlevselliği itibariyle genel içerik durumu açısından kategorik olarak açıklanabilir ve neden-sonuç ilişkilendirmesiyle çok geniş bir yelpazede tanıtılabilir.

Eğitici Ahşap Oyuncaklar ve Kişilik Gelişimi İlişkilendirmesi

Eğitici Ahşap Oyuncaklar; (psikomotor gelişim, bilişsel gelişim, dil gelişimi, sosyal ve duygusal gelişim ile özbakım becerisi dahilinde açığa çıkan) gelişim alanları uyarınca (Oral dönem, Anal dönem, Fallik dönem ve Latent dönemin ilk yılı olmak üzere 0-6 yaş veya 0-72 ay aralığını kapsayan) gelişim dönemleri mahiyetinde gerçekleşen keşfetme ve öğrenme sürecini ihtiva eden okul öncesi çocuk gelişiminde, çocuklarda hayal gücünü ve yaratıcılığı geliştiren, çok yönlülüğü ve işlevselliği ile eğitsel bakımdan ve eleştirel düşünmeye imkan tanıyan özneliliği ile gelişimsel açıdan oldukça önemlidir. Bu perspektifte, Usta (2013)'nın vurguladığı gibi, eğitici ahşap oyuncaklar; hayal gücü ve yaratıcı düşünce mihmandarlığında, keşfetme ve öğrenme sürecini içeren okul öncesi dönem önde gelmek üzere, gelişim dönemleri boyunca kişiliğin gelişmesine büyük katkı sağlayan araçlar olup doğası gereği basit ve sade kurgusuyla çoklu zeka gelişimine yardımcı olurken, çocukların hayal gücünü ve yaratıcılık yeteneklerini geliştirir, onları yeni şeyleri keşfetmeye ve öğrenmeye yöneltir.

Usta (2018a) tarafından açıklandığı üzere, toplumsal yaşamın ayrılmaz bir parçası olarak günlük hayatın içerisinde önemli bir yer tutan konuşarak ve söyleyerek gerçekleşen sözlü iletişim ile birlikte, sözcüksüz veya sözcüklerin yazıya dökülerek gösterildiği sessiz iletişim, motifler ve/veya figürler yahut sembollerle gösterilen işaretler uyarınca, hayal gücüyle pekiştirilen görsel algıya yönelik kurgusuyla, görünürlüğe dayalı iletişim kurma ve etkileşim sağlama işselliği ile yaygın biçimde kullanılan iletişim yollarından birisidir. Buna göre, sessiz iletişim; bir şeye anlam vermemize katkıda bulunan ve bir şeyi zihnimizde canlandırma yeteneği olan hayal gücü eşliğinde gerçekleşirken, herhangi bir şey hakkında yazılarak veya çizilerek ya da motif/figür/sembol gibi işaretlerle gösterilerek ortaya konulan görsel(ler)in bilişsel olarak zihnimizde yorumlanması ve anlamlandırılmasıyla pekiştirilir. Netice itibariyle, insanlık tarihi boyunca, deneyimlerle edinilen bilgilerin, mevcut hayal gücü desteğiyle dünyayı tanıyıp anlamaya ve hayatı anlamlandırmaya yardımcı olduğu göz önüne alındığında, sessiz iletişimin, duygu ve düşünce paylaşımına dayalı bir iletişim ve etkileşim yolu olarak, birey(ler)in algılama kabiliyeti ve hayal gücü uyarınca, tutum ve davranışı şekillendirmesiyle

hayata yön veren ve bireysel/toplumsal yaşamı yönlendiren bir olgu olduğu ortadadır. Bu çerçevede, Usta (2018a)'nın yaklaşımıyla bakıldığında, oyuncakların (okul öncesi dönem önceliğinde) çocukların gelişim dönemleri nezdinde bir şey hakkında neden-sonuç ilişkilendirmesiyle bir fikir yürütmesi ve bir şeyi (bilişsel gelişim düzeyi dahilinde) tanıyıp anlamlandırması için gerekli olan hayal gücünü önemli ölçüde geliştirici bir işleve sahip olduğu aşikardır. Bütün gelişim dönemleri mahiyetinde, kişilik gelişimine büyük katkı sağlayan ve bir şeyi tanımlama/anlamlandırma itibarıyla çocuk gelişiminde yeri doldurulamaz bir öge olan hayal gücü, yaratıcı düşünce ile ayrılmaz bir bütünlük oluşturan ve yaratıcılık ile bütünleşen bir olgudur. Başka bir ifadeyle, hayal gücü ve yaratıcılık, birbiriyle bağlantılı iki temel bileşen olarak, gelişim dönemleri nezdinde öne çıkan bütünleşik kavramlardır. Bu noktada, Usta (2017) tarafından açıklandığı gibi, yaratıcılık; halihazırda mevcut olan bir durumu geliştirmek veya var olan bir sorunu çözmek için, yeni düşüncelere açık olma yetkinliği ile mevcut konuya/soruna geniş bir bakış açısıyla bakarak ve hayal gücü eşliğinde mümkün olabildiğince farklı şekillerde yaklaşarak en uygun önermenin ortaya konulmasını sağlama çabası olup hayal gücüyle çözüm odaklı düşünmeyi esas alır. Buna göre, bir sorunun çözümlenmesi amacıyla gerçekleştirilen yaratıcı düşünme faaliyetiyle ortaya konulan yeni bir fikir, yaratıcılık çabasıyla mevcut durum için açığa çıkarılan yeni bir düşünce olarak, bireyin özgünleşerek kendisini ifade etmesine destek olur. Dolayısıyla, Usta (2017)'nin bu yaklaşımına göre, oyuncakların (okul öncesi dönem önde gelmek üzere) çocukların gelişim dönemleri nezdinde, bir konu hakkında farklı bir bakış açısıyla yeni bir fikir ortaya koyması ve bir sorunu/problemi (bilişsel gelişim düzeyi dahilinde) tanımlayıp çözümlenebilmesi için hayal gücü ile gerçekleşen yaratıcı düşünce faaliyetiyle açığa çıkan yaratıcılığı önemli ölçüde geliştirici bir işleve sahip olduğu aşikardır.

İmgeleme (uçsuz bucaksız derin bir hayal gücü ile bir şeyi zihinde canlandırabilme), gelişim dönemleri ile oyuncakların ilişkilendirilmesinde bariz biçimde öne çıkan konulardan biri olup oyuncaklar aracılığıyla gerçek hayatın canlandırılması mahiyetinde (okul öncesi dönem önceliğinde) çocuk gelişiminde yadsınamaz bir öneme sahiptir. Bu noktada, Usta (2013) tarafından belirtildiği gibi, sürekli bir keşfetme ve öğrenme eğilimi içinde olan çocuğun gerçek dünyayı tanıması ve anlamlandırmasında merak etme içgüdüleriyle pekişen imgeleme faaliyeti, yaşama dair olguların neden-sonuç bağı kurularak çocuk tarafından yorumlanmasına yardımcı olurken, çocuğun soyut kavramları algılamasına ve somutlaştırma yaparak özümsemesine (ve farkına varmasına) büyük katkı sağlar. Bu perspektifte, eğitici ahşap oyuncaklar, gelişim alanlarının tamamını içeren geniş bir ürün yelpazesi ile farklı kurgularda

tasarlanmış çok çeşitli oyuncak tiplerleriyle, okul öncesi dönem önceliğinde, bütün gelişim dönemlerine hitap eden oyuncaklar olup çocuklarda hayal gücü ile yaratıcılık yeteneğini geliştirirken, çocukların imgeleme yordamıyla bir şeyleri keşfetmesine ve öğrenmesine destek olur ve imgeleme yapmaya (bir şeyi zihinde canlandırmaya) imkan veren özneliğiyle, kişilik gelişimi ve benlik algısına ulaşmada çocukları destekler.

Yukarıdaki açıklamalar, doğaçlama yoluyla veya taklitte canlandırma yapılarak yaşamın yorumlanması ve ebeveynle özdeşim kurulması çerçevesinde, oyuncakların çocuklara kişilik gelişiminde destek olduğunu, çocukları benlik algısına ulaşmak suretiyle kendini farketme hususunda desteklediğini, çocuklara bir şeyi oynayarak imgeleme yapma veya benzeştirme yaparak içselleştirme konusunda yardımcı olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, oyuncakların (gelişim dönemleri itibariyle) çocukların kendilerini tanıma, kişilik özelliklerini anlama ve bireysel mevcudiyetlerini farketme bakımından pekiştirici bir işleve sahip olduğu, beceri ve yetkinliklerin sınanması suretiyle güçlü ve zayıf yönler dahilinde çocuklarda kişisel farkındalığa erişim açısından bütüncü bir rol oynadığı açıktır. Böyle bakıldığında, 0-6 yaş (0-72 ay) arası kapsayan okul öncesi dönem önceliğinde, gelişim alanları eşliğinde gerçekleşen gelişim dönemleri için belirleyici bir öge olan kişilik gelişimi, eğitici ahşap oyuncaklarla desteklenip pekiştirilmektedir. Zira, eğitici ahşap oyuncaklar, çok yönlü içselliğiyle çocukların hayal gücünü ve yaratıcılık yeteneklerini geliştirirken, drama esaslı kurgusal öykülendirme (veya hikayelendirme) örneklemeleriyle, çocukların bir durumdan (ya da bir duygudan) esinlenerek çağrışım yoluyla doğaçlama yapmak suretiyle kendilerini ifade etmesine imkan tanır ve benlik (veya kendilik) algısına ulaşarak öz farkındalıklarını geliştirmesine olanak sağlar.

Oyuncakların, gelişim alanları dahilinde gerçekleşen gelişim dönemleri boyunca [0-6 yaş (0-72 ay) okul öncesi dönem önde gelmek üzere] çocukların kişilik gelişimine olan etkisinin yaygın kabul gördüğü günümüzde, çokça ve genelgeçer bir ifade olarak dile getirilen ebeveyn ve akran etkileşimi ile çocuk ve oyuncak ilişkisi, eğitsel ve gelişimsel açıdan çocukların ihtiyaçlarına göre oyuncakların tasarlanmasını önceleyen ve (psikomotor gelişim, bilişsel gelişim, dil gelişimi, sosyal ve duygusal gelişim ile özbakım becerisi dahilinde gerçekleşen) gelişim alanları ile (oral dönem, anal dönem, fallik dönem ve latent dönemin ilk yılı önceliğinde) gelişim dönemlerine temellenen ayrıcalıklı bir yaklaşımı öne çıkarmıştır.

Genel mahiyeti itibariyle, bir birey olarak çocuğu merkezine alan bu yaklaşımda, oyuncakların subliminal mesaj içermeyen tasarlanması, yani çocuğun (bilinçaltına yönelik herhangi bir olumsuz uyarılmaya maruz kalmadan) içerisinde (gizil bir biçimde bekleyen) bir

mesajın gömülü olmadığı bir oyuncakla oynamasını temin edecek bir içsellikte kurgulanması, temel ilke olarak benimsenmiştir. Çünkü bilinçaltı mesajı (veya subliminal mesaj), bir objenin içine gömülmek suretiyle gizil bir biçimde bekleyen ve olağan etkinlikler dahilinde söz konusu objeyi kullanan birey tarafından gün yüzüne çıkartılan bir mesaj olup içerdiği mana itibariyle bireyi etkileyip yönlendiren bir iletidir. Bu perspektifte, bir oyuncakın (içinde gizil bir biçimde bekleyen) bir subliminal mesaj içermesi durumunda, normal koşullarda fark edilemeyen bu mesajın [çocuk tarafından oyuncakla oynarken açığa çıkartılacağı göz önüne alındığında] içerdiği anlam bağlamında çocuğu etkilemesi ve yönlendirmesi kaçınılmaz olacaktır. Bundan ötürü, oyuncakların insani değerleri öne çıkaran bir içsellikte, olumlu ve iyimser düşünmeyi odağına alan hümanist bir bakış açısıyla tasarlanması temel bir esastır.

Usta (2018b) tarafından açıklandığı gibi, çocukların oyuncaklar aracılığıyla, hayal gücü ile yaratıcılık yeteneklerini kullanarak bir konu veya bir olgu hakkında anlamlandırma yapması ve gözleme dayalı benzeştirmelerle ya da çağrışımlar eşliğinde gerçekleştirilen doğaçlamalarla imgeleme yaparak ebeveyni veya akranıyla özdeşim kurması, çocuk gelişiminde olağan bir durumdur. Bu durum, psikoseksüel gelişim mahiyetinde (özellikle Anal dönem (24-36 ay) ve Fallik dönem (36-60 ay) nezdinde) kendi cinsiyetini kavramaya ve kişilik özelliklerini tanımaya çalışan çocuklarda belirgindir ve merak etmeye bağlı gözlemlerle ya da ebeveyn-akran etkileşimleriyle gerçekleşir. Bu noktada, (2-3 yaş) Anal dönem ve (3-5 yaş) Fallik dönem önde gelmek üzere, çocukların erkek ve kız ayrımını fark etmesiyle başlayan cinsel kimlik gelişimi sürecinde, erkek ya da kız olduğunu fark eden çocuklarda kendi cinsiyetiyle özdeşleşmeyi sağlayacak tutum ve davranışların açığa çıkması bilinen bir olgudur. Böylesine hassas bir ayırımı oyuncaklar neden olmaz, çünkü “oyuncakların cinsiyeti yoktur, ancak çocuklar kendi cinsiyetlerine göre oyuncakları tercih eder”. Nitekim, oyuncakların çocuklarda cinsel kimliğin pekişmesine katkı sağladığı, psikoseksüel gelişim evreleri düzleminde temel bir önerme olarak genel kabul görmüştür. Buna göre, Sigmund Freud (1856-1939)’un ortaya koyduğu psikoseksüel gelişim dönemleri ile kendine özgü karakteristik göstergeleriyle bütünleyici ve tamamlayıcı özellikler ihtiva eden gelişim alanları çerçevesinde bakıldığında, (3-5 yaş: 36-60 ay arasını kapsayan) Fallik dönemde olağan bir durum olarak görülen Oedipus karmaşası (veya Oidipus kompleksi), psikanalitik kuram uyarınca, karşı cinsteki ebeveynin sahiplenilerek kendi cinsindeki ebeveynin saf dışı edilmesi mahiyetinde çocuğun beslediği duygu ve düşünceler ile dürtü ve fantezilerin toplamı olup erkeklerin babalarını ve kızların annelerini rol almasıyla cinsel kimliğin özümsemesi ve içselleştirilmesi sürecidir.

Buna göre, Oedipus karmaşası içerisinde olan Fallik dönem çocuğunda, ebeveynin rol alınmasıyla gerçekleşen cinsel kimlik inşası olağan bir süreç olup ebeveyn ile özdeşim kurulmak suretiyle cinsiyete ilişkin çıkarımların etkisiyle kendi cinsiyetinin farkındalığına ulaşılırken, ebeveyni rol almaya dayalı eşleştirmelerle ve benzeştirmelerle cinsel kimlik pekişir. Bu çerçevede, kızların annelerini rol almak suretiyle anneyi örneklemeye çalışması ve erkeklerin babalarını rol almak suretiyle babayı örneklemeye çalışması, kızlar ve erkekler tarafından seçilen (veya tercih edilen) oyuncakların, rol model alınan ebeveynin bir yansıması olarak farklılaşmasına neden olabilir. Öte yandan, oyuncakların cinsiyeti olmadığı için, hem kızlar hem de erkekler aynı oyuncak tiplerini seçebilirler (hem kızlar hem de erkekler aynı oyuncak tiplerini tercih ederek oyun oynayabilirler) ya da kızlar ve erkekler (beraber oyun oynamayı esas alan drama kurgusuyla) aynı oyuncakla (veya oyuncak düzenlemesiyle) eşzamanlı olarak birlikte oynayabilirler. Zira içeriğinde cinsiyet bulunmayan oyuncaklar, cinsel bir obje olarak değerlendirilmezler: oyuncaklar, (anal dönem ve fallik dönem önceliğinde) cinsel kimliğin inşa edilmesi sürecinde çocuğun imgeleme yaparak cinsiyet kavramını anlamasına yardımcı olan bir araçtır. Sonuç olarak, oyuncakların tasarlanmasında, eğitsel ve gelişimsel boyutların ışığında çocukların ihtiyaçlarının gözetilmesi esas olup kişilik gelişimini destekleyen ve benlik (kendilik) algısına ulaşmaya imkan veren oyuncak düzenlemelerinin ortaya konulması temel bir düstur olarak benimsenmiştir. Bundan ötürü, oyuncakların içinde bilinçaltına yönelik gizli (subliminal) mesajlar bulunmamaktadır ve oyuncakların içeriğinde cinsiyet bulunmamaktadır.

SONUÇ

Onsekiz yaşın altındaki her birey çocuk olarak tanımlanırken, çocukluk olarak adlandırılan onsekizinci yaşa kadar olan süreç, her birey için kendini tanıma ve yaşamı anlamlandırma bakımından hem kendi hakkında hem de yaşam hakkında bilinçli farkındalığa ulaşma bağlamında çok önemlidir. Usta (2019) tarafından açıklandığı gibi, çocuk gelişimi olgusu, gelişim dönemleri ve gelişim alanları dahilinde kendine özgü doğasıyla ve olağan işleyişiyle çocukluk sürecinin genel çerçevesini oluşturduğu için, çok sayıdaki araştırmayla derinlemesine ve kapsamlıca ele alınmak suretiyle, nitelik/nicelik açısından çok ayrıntılı olarak tanımlanmıştır. Bu meyanda, evrensel bir kabul olarak Sigmund Freud (1856-1939) tarafından ortaya konulan ve pek çok kaynakta detaylıca mevzubahis edilen psikoseksüel gelişim evreleri (gelişim dönemleri); Oral dönem (0-2 yaş), Anal dönem (2-3 yaş), Fallik dönem (3-5 yaş), Latent dönem (5-12 yaş) ve Genital dönem (12-18 yaş) olup 0-24 ay aralığındaki Oral dönem, 24-36 ay aralığındaki Anal dönem, 36-60 ay aralığındaki Fallik

dönem ve 60-72 ay aralığındaki Latent dönemin ilk yılı, oyun ve oyuncak birlikteliğiyle (Psikomotor gelişim, Bilişsel gelişim, Dil gelişimi, Sosyal ve Duygusal gelişim ve Özbakım becerisi düzleminde tanımlanıp değerlendirilen gelişim alanları çerçevesinde) gerçekleşen okul öncesi dönemin temel bileşenleri olarak öne çıkmaktadır. Böyle bakıldığında, çok yönlülüğü ve işlevselliği ile gelişim alanları eşliğinde gerçekleşen gelişim dönemlerini pekiştiren eğitici ahşap oyuncaklar, okul öncesi çocuk gelişiminin önemli bir bütünleyicisidir.

Eğitici Ahşap Oyuncaklar; büyük-küçük kas yetkinliği uyarınca ortaya konan psikomotor gelişim ile zihinsel beceriler dahilinde açığa çıkan bilişsel gelişim eşliğinde gerçekleşen çocukluk sürecine önemli ölçüde katkı sağlarken, aynı zamanda eğitsel ve gelişimsel yaklaşımlarla sürdürülen okul öncesi döneme büyük destek olur. Eğitici Ahşap Oyuncaklar; gelişim alanları olarak tabir edilen psikomotor gelişim, bilişsel gelişim, dil gelişimi, sosyal ve duygusal gelişim ile özbakım becerisi çerçevesinde, erken çocukluk bağlamında psikoseksüel çocuk gelişimini odağına alan bir bakış açısıyla tasarlanır. Buna göre, eğitici ahşap oyuncaklar, çocuklarda el-göz koordinasyonunun gelişmesi, kelime dağarcığının (sözcük birikiminin) gelişmesi, odaklanma yetkinliğinin sağlanması, problem çözme becerisinin gelişmesi, görsel algı ve uzamsal zeka gelişiminin pekişmesi, (renk, şekil, boyut, sayı, zaman, ağırlık, konumlandırma gibi) kavramların öğrenilmesi, doğa ve çevre farkındalığı ile birey ve toplum bilincine ulaşılması, benlik (veya kişilik) bilincinin oluşması konularında yadsınamaz bir öneme sahiptir. Bu perspektifte, bir ahşap oyuncakla oyun oynayan çocuk, mevcut oyuncağın içerdiği kurguya göre bir keşfetme ve öğrenme süreci içerisindeyken, söz konusu oyuncaktan elde ettiği keşif veya öğrenim bilgisini kendi bireysel gelişiminde kullanabilir.

“Çok Yönlü Bir Öğrenme Aracı Olarak Eğitici Ahşap Oyuncakların Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Kişilik Gelişimine Katkısı” temasıyla sunulan bu yazı, Hacettepe Üniversitesi Ağaşehir Endüstri Mühendisliği müfredatının 2013 yılında Bologna Süreci dolayısıyla güncellenmesi çerçevesinde Mesleki Teknoloji Yüksekokulu uhdesinde olmak üzere Seçmeli Dersler Birimi bünyesinde, üniversitenin tüm öğrencileri için açılan yeni bir seçmeli ders olan “Eğitici Ahşap Oyuncaklar” dersi kapsamında hazırlanmış olup mevcut kompozisyonlarda bahsi geçen mesleki ve/veya teknik konular hakkında, aşağıdaki kaynakların yanı sıra, çok sayıdaki kaynaktan ayrıntılı bilgi temin edilebilir.

KAYNAKÇA

- Ames Bates, L., Gillespie, C., Haines, J. & Ilg, F. (1980). *The child from one to six: Evaluating the behavior of the preschool child*. London: Hamish Hamilton Ltd.
- Bilir, Ş. (1979). Çocuk gelişimi ve eğitimi el kitabı 2. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Brown, A.L. & Kane, M.J. (1988). Preschool children can learn to transfer: Learning to learn and learning from example. *Cognitive Psychology*, 20 (4), 493-523.
- Fazlıoğlu, Y. (2012). *Erken çocukluk gelişimi ve eğitimi*. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları.
- Gardner, H. (1993). *Multiple intelligence: The theory in practice*. New York: Basic Books.
- McCandless, B.R. (1967). *Children: Behaviour and development*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Oğuzkan, Ş., Avcı, N. (2000). *Okul öncesinde eğitici oyuncaklar*. İstanbul: YA-PA Yayınları.
- Oktay, A. (2004). *Yaşamın sihirli yılları: Okul öncesi dönem*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Senemoğlu, N. (1994). Okulöncesi eğitim programı hangi yeterlikleri kazandırmalıdır? *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (1994), 21-30.
- Usta, İ. (2013). Eğitici Ahşap Oyuncaklar Ders Notu. Hacettepe Üniversitesi Ağaç İşleri Endüstri Mühendisliği, Ankara.
- Usta, İ. (2016). Okul Öncesi Çocukluk Algısında Genç Yetişkinlerin Ahşap Oyuncak Seçimi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar Dergisi, e-dergi*, 8 Kasım 2016.
- Usta, İ. (2017). Ahşap Üzerine Betimlemeler: Kültürlerarası etkileşim aracı olan ahşabın “Değerli bir Nesne” olarak kabul edilip özümsemesi (Ahşap Her Şeydir). *Yapı Dünyası, Kasım/Aralık 2017 (260-261)*, 9-14.
- Usta, İ. (2018a). Ahşap Üzerine Betimlemeler: Kültürlerarası etkileşim aracı olan ahşabın “Değerli bir Nesne” olarak kabul edilip özümsemesi (Ahşap Soyut ve Somut Etkileşim Performansı ile Olağanüstüdür). *Yapı Dünyası, Ocak/Şubat /Mart/Nisan 2018 (262-263-264-265)*, 9-18.
- Usta, İ. (2018b). Genç Yetişkinlerin Bakışıyla Okul Öncesi Çocuklar İçin Ahşap Oyuncaklar. *Mesleki Bilimler Dergisi*, 2018 (7) 2, 99-122.
- Usta, İ. (2019). Okul Öncesi Çocukluk Dönemi ve Eğitici Ahşap Oyuncaklar. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 2019 (6) 4, 211-238.
- Usta, İ. (2020a). Eğitici Ahşap Oyuncaklar ve Gelişim Dönemleri İlişkisi. Hacettepe Üniversitesi Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi (HUZEM) Modde Uzaktan Eğitim Sistemi. 27 Nisan 2020 tarihinde <https://evdekal.hacettepe.edu.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Usta, İ. (2020b). Çocukluk Deneyimi Yaşamış Genç Yetişkinlerin Okul Öncesi Dönem Bağlamında Yeğledikleri Ahşap Oyuncak Çeşitleri. Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Bilimleri Sempozyumu’nda sunulan bildiri, 22-23 Şubat 2020, İstanbul, *Bildiri Kitabı*: 904-916.
- Yavuzer, H. (2005). *Çocuğunuzun ilk 6 yılı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Young, M.E. & Mundial, B. (1996). *Early child development: Investing in the future*. Washington: World Bank.